

BIBLIOTECA

MARXISTĂ-LENINISTĂ

ENGELS

DESPRE
RELAȚIILE SOCIALE
I N R U S I A

EDITURA PARTIDULUI MUNCITORESC ROMÂN

E 56

Proletari din toate țările, uniți-vă!

F. ENGELS

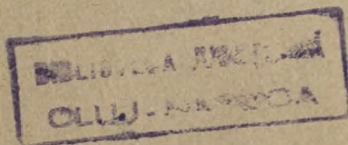

DESPRE RELAȚIILE SOCIALE IN RUSIA

493711P

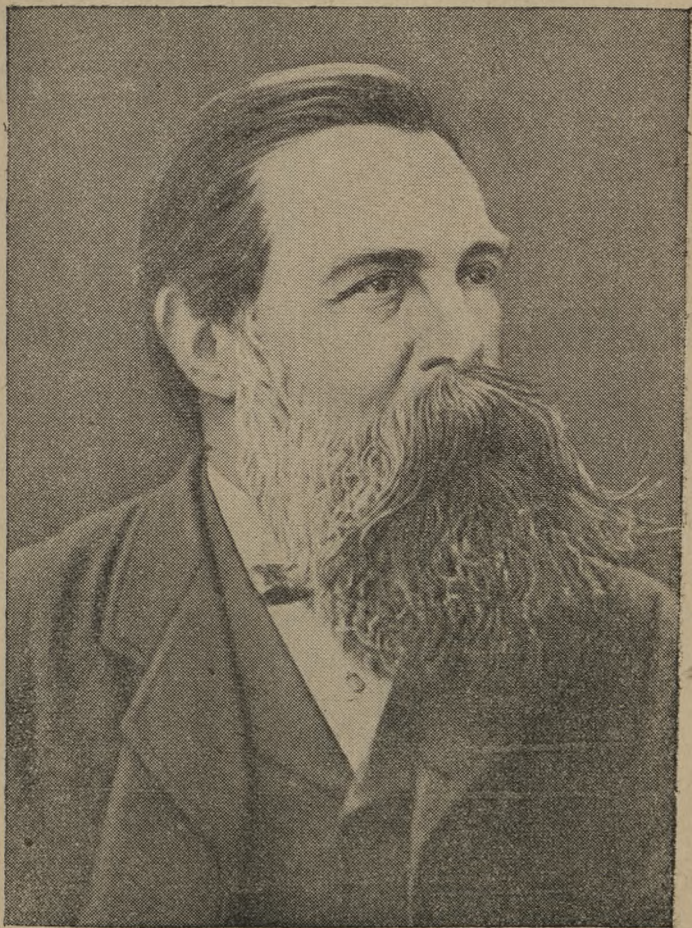
EDIȚIA a II-a

h93. fii

1 9 5 0

EDITURA PARTIDULUI MUNCITORESC ROMÂN

FRIEDRICH ENGELS

Domnul Tcaciov spune muncitorilor germani relativ la această chestiune că în ceea ce privește Rusia cunoștințele mele nu sunt numai „limitate“, dar că ele se reduc la o totală „ignoranță“; deaceia el se simte obligat să le explice adevărata stare de lucruri și mai ales cauzele care fac ca în momentul de față o revoluție socială să fie foarte ușor de realizat în Rusia, mult mai ușor decât în Apusul Europei.

„E drept că la noi nu există proletariat orășenesc; în schimb însă nu avem nici burghezie... muncitorii noștri nu vor avea de luptat decât *cu puterea politică: puterea capitalului* este încă în germene la noi. Și d-ta, domnule, știi bine că lupta împotriva puterii politice este mult mai ușoară decât împotriva capitalului.“

Intr'un cuvânt, revoluția către care tinde socialismul modern este victoria proletariatului asupra burgheziei și reorganizarea societății prin desființarea tuturor deosebirilor de clasă. Pentru aceasta este nevoie nu numai de un proletariat, care să înfăptuiască această revoluție, ci și de o burghezie, în ale cărei mâini forțele de producție sociale să se fi dezvoltat într'atât, încât să permită desființarea definitivă a deosebirilor de clasă. Adeseori nici la sălbatici și semisălbatici nu există deosebiri de clasă, și fiecare popor a trecut

printr'o astfel de stare. Nu ne putem gândi s'o restabilim, pentru simplul motiv că din această stare, odată cu desvoltarea forțelor de producție sociale, se nasc în mod necesar deosebiri de clasă. Abia la un anumit grad de desvoltare al forțelor de producție sociale, și chiar la unul foarte înalt în comparație cu timpurile noastre, va fi posibil ca această producție să fie sporită atât de mult, încât desființarea deosebirilor de clasă să fie un progres adevărat și de durată și să nu pricinuiască o stagnare sau chiar un regres în modul de producție social. Acest grad de desvoltare forțele de producție nu l-au atins însă decât în mâinile burgheziei. În consecință, burghezia este și în această privință o condiție tot atât de necesară a revoluției socialiste ca proletariatul însuși. Prin urmare, un om care poate spune că această revoluție poate fi înfăptuită mai ușor într'o țară în care, *deși* nu există proletariet, *în schimb* nu există nici burghezie, dovedește prin spusele sale că abia trebuie să învețe abecedarul socialismului.

Muncitorilor ruși — și aceștia sunt, după cum spune însuși domnul Tcaciov, „muncitori agricoli, și ca atare nu sunt proletari, ci *proprietari*” — le este deci mai ușor, fiindcă nu au de luptat împotriva puterii capitalului, ci „numai împotriva puterii politice”, împotriva statului rus. Iar acest stat „apare numai din depărtare ca o forță... El nu are rădăcini în viața economică a poporului; el nu întrupează interesele vreunei clase... La voi, statul nu este o forță fictivă. El se sprijină cu amândouă picioarele pe capital; el întrupează (!) interese economice precise... La noi lucrurile stau tocmai invers; forma noastră socială își datorează existența statului, ca să zic așa, statului suspendat în aer, care nu are nimic comun cu orânduirea socială existentă, care-și are rădăcinile în trecut, nu în prezent.”

Să nu ne oprim la ideea confuză că interesele economice, pentru a se întrupa, ar avea nevoie de stat, pe care ele însele îl creează, sau la afirmația îndrăzneată că „forma socială” rusă (din care face parte și proprietatea în obște a țăranilor) „datorează statului existența sa”, sau la contradicția că acelaș stat „nu are nimic comun” cu orânduirea socială existentă, despre care se pretinde că ar fi propria lui creație. Să analizăm mai bine de-a-dreptul acest „stat suspendat în aer”, care nu reprezintă interesele niciunei clase.

În Rusia europeană țăranii stăpânesc 105 milioane desiatine, nobilimea (așa le spun aici pe scurt marilor moșieri) 100 milioane desiatine, din care aproximativ jumătate revin la 15.000 de nobili, care stăpânesc deci fiecare în medie 3.300 desiatine. Pământurile țăranilor sunt deci abia ceva mai mari decât acelea ale nobilimii. Nobilii, precum se vede, nu au nici cel mai mic interes în menținerea statului rus, care apără stăpânirea lor asupra unei jumătăți din țară! Mai departe. Țăranii, pentru jumătatea lor, plătesc anual 195 milioane ruble impozit funciar, iar nobilii — 13 milioane! În medie, pământurile nobililor sunt de două ori mai mănoase decât cele ale țăranilor, deoarece la răscumpărarea clăcilor statul a luat țăranilor — și a dat nobililor — nu numai suprafețele cele mai mari, dar și cele mai bune; iar pentru pământurile cele mai proaste, țăranii au trebuit să plătească nobililor un preț ca pentru pământul cel mai bun. Și nobilimea rusă nu este interesată în existența statului rus!

Prin răscumpărarea clăcilor, masa țăranilor a ajuns într'o stare foarte mizeră, care nu poate dăinui. Nu numai că li s'a luat partea cea mai mare și cea mai bună a pământurilor, astfel că în toate regiunile fertile ale imperiului pământurile țărănești sunt mult prea mici, în condițiile agriculturii rusești, pentru a

putea trăi din ele. Nu-i deajuns că li s'a socotit pentru ele un preț exagerat, pe care statul l-a avansat și pentru care acum trebuie să plătească dobânzi statului și să-l achite treptat. Nu-i deajuns că aproape întreaga povară a impozitului funciar apasă asupra lor, în timp ce nobilimea scapă aproape neatinsă, astfel că impozitul funciar singur înghite întreaga valoare a rentei funciare a pământului țărănesc și chiar o întrece, toate celelalte plăți pe care trebuie să le facă țăranul, și despre care vom vorbi imediat, fiind pur și simplu scăzute din acea parte a venitului său care reprezintă salariul muncii. Nu. La impozitul funciar, la dobânzi și rata de amortizare a avansului acordat de stat se mai adaugă și impozitele guberniale și locale, de când cu noua administrație locală. Urmarea esențială a acestei „reformе” a fost o nouă împovărare fiscală a țăranilor. În genere, statul și-a păstrat toate veniturile, însă a aruncat o mare parte din cheltueli asupra guberniilor și a județelor, care înființară pentru acoperirea lor noi impozite; și în Rusia este regulă ca clasele suprapuse să fie aproape scutite de impozite, iar țăranul să plătească aproape totul.

O astfel de situație este parcă anume creată pentru cămătar, și având în vedere talentul aproape fără seamăn al Rușilor pentru negustoria pe scară mică, pentru exploatarea conjuncturilor favorabile și deci pentru înșelătoria inseparabilă de aceasta — însuși Petru I spunea că un rus dă gata trei Evrei — prezența cămătarului se face pretutindeni simțită. Indată ce se apropie termenul când trebuie plătite impozitele, apare cămătarul, culacul — de multe ori un țăran bogat din aceeași comună — și oferă bani gheață. Țăranului îi trebuie banii cu orice preț și trebuie să accepte condițiunile cămătarului fără să crâcnească. Astfel se afundă din ce în ce mai mult în nevoi, îi trebuie din ce în ce mai mult numerar. Când se strânge recolta, vine

și negustorul de grâne; nevoia de bani îl silește pe țaran să vândă o parte din grâul de care el și familia sa au nevoie pentru trai. Negustorul de grâne răspândește șvonuri false, care fac să scadă prețul, plătește un preț mic, și adeseori și pe acesta, parțial, în tot felul de mărfuri scump socotite; căci și sistemul trocului (trucksystem) este foarte dezvoltat în Rusia. Vastul export de grâu pe care îl face Rusia se întemeiază, precum se vede, de-a-dreptul pe înfometarea populației țărănești. — Un alt fel de a exploata țărani este acesta: un speculant ia în arendă, pe mai mulți ani, pământ din domeniile statului, îl cultivă el însuși atâta vreme cât dă un randament bun fără să aibă nevoie de îngrășămintă; apoi îl împarte în loturi și arendează țarina secătuită, cu arendă mare, țăranilor vecini care n'o scot la capăt cu bucata lor de pământ. După cum aveam mai sus sistemul englez al trocului, avem aici exact sistemul irlandez al mijlocitorilor (middlemen). Într'un cuvânt, nu există țară în care, cu tot stadiul de primitivitate al societății burgheze, parazitismul capitalist să fie atât de dezvoltat, să prindă astfel în plasa sa întreaga țară, întreaga masă a poporului, ca în Rusia. Și toate aceste lipitori ale satului să nu aibă niciun interes în menținerea statului rus, ale cărui legiuiri și tribunale apără aceste afaceri curate și rentabile?

Marea burghezie din Petersburg, Moscova, Odesa, care se dezvoltă nemaipomenit de repede în ultimii zece ani, mai ales de pe urma afacerilor cu căile ferate, și care în ultimii ani de învârteli a participat și ea din plin la cascada falimentelor; exportatorii de grâu, cânepă, in, seu, ale căror afaceri se întemeiază în întregime pe mizeria țăranilor; întreaga mare industrie rusă, care există numai grație taxelor protecționiste pe care i le acordă statul, — toate aceste elemente importante ale populației, care cresc cu repezi-

ciune, să nu aibă oare niciun interes în menținerea statului rus? Nu mai pomenim de puzderia de funcționari care inundă Rusia și o fură, formând o adevărată pătură socială. Și când domnul Tcaciov ne asigură că statul rus „nu-și are rădăcinile în viața economică a poporului, că nu întrupează interesele vreunei clase”, că este „suspendat în aer”, ni se pare că nu statul rus ar fi cel suspendat în aer, ci mai degrabă domnul Tcaciov.

Este limpede că dela emanciparea din șerbie situația țărănilor ruși a devenit insuportabilă și că nu se poate menține, că din acest motiv chiar, în Rusia se apropie revoluția. Se pune însă întrebarea: ce poate fi, care va fi rezultatul acestei revoluții? Domnul Tcaciov spune că va fi o revoluție socială. Asta e curată tautologie. Oricare revoluție adevărată este o revoluție socială, pentru că aduce o clasă nouă la conducere și îi permite să transforme societatea după chipul său. Dar el vrea să spună că va fi o revoluție socialistă, că va introduce în Rusia orânduirea socială, la care năzuește socialismul european occidental încă înainte de a se ajunge la acest lucru în Apus, — și în condițiuni sociale în care proletariatul și burghezia se întâlnesc abia sporadic și pe o treaptă de dezvoltare redusă! Și aceasta ar fi posibil, fiindcă Rușii sunt, ca să spunem așa, poporul ales al socialismului, pentru că au arteluri și proprietatea în comun a pământului!

Artelurile, pe care domnul Tcaciov le pomeniște doar în treacăt, dar pe care le amintim aici, deoarece la unii Ruși joacă un rol misterios încă de pe vremea lui Herțen, sunt în Rusia un gen foarte răspândit de asociere, forma cea mai simplă a cooperăției libere, așa cum apare la popoarele de vânători în timpul vânătorului. Cuvântul acesta și noțiunea lui nu sunt de origine slavă, ci tătară. Ambele se găsesc, pe de o parte,

la Chirghizi, Iacuți etc., pe de altă parte la Laponi, la Samoezi și la alte popoare finice¹. Deaceea artelul se dezvoltă inițial în Nord și în Răsărit, în contact cu Tătarii și Finii, iar nu în Sud-Vest. Clima aspră face necesare activități industriale felurite, iar această formă de cooperare înlocuiește pe cât posibil lipsa de dezvoltare orășanească și de capital. — Unul dintre caracterele cele mai tipice ale artelului, responsabilitatea solidară a membrilor față de terți, se întemeiază la origină pe legăturile rudeniei de sânge, ca și chezașia (Gewere) la vechii Germani, răzburarea sângelui etc. — de altfel, în Rusia, cuvântul artel se întrebuințează nu numai pentru activitatea comună de orice fel, ci și pentru instituțiuni comune. *Bursa* este și ea artel. — La artelurile muncitorești se alege întotdeauna un președinte (staroste, cel mai în vârstă), care îndeplinește funcțiile de casier, contabil etc. și în limitele necesității și pe aceea de girant, și care primește un salariu special. Astfel de arteluri se alcătuiesc:

1) pentru întreprinderi vremelnice, după a căror terminare se disolvă;

2) pentru membrii uneia și aceleiași bresle, de pildă hamali etc.;

3) pentru întreprinderi industriale propriu zise, permanente.

Ele se înființează printr'un contract semnat de către toți membrii. Dacă membrii nu pot strânge capitalul necesar, ceea ce se întâmplă adeseori, de pildă la brânzării și pescării (pentru plase, bărci, etc.), atunci artelul încapă pe mâinile cămătarului care avansează suma necesară contra unor dobânzi mari, încasând de aici înainte cea mai mare parte din venitul muncii. Și mai oribil sunt însă exploatate arte-

¹ Despre artel vezi, între altele, „Culegere de materiale asupra artelurilor din Rusia”, fascicola I-a, Petersburg 1873. (*Nota lui Engels.*)

lurile care se angajează cu totul la un antreprenor ca personal salariat. Acestea își conduc singure activitatea industrială, economisind astfel capitalistului cheltuelile de supraveghere. Acesta închiriază membrilor barăci pentru locuit și le avansează alimente, cu care prilej se desvoltă totodată cel mai oribil sistem de troc. Acest sistem se întâlnește la tăietorii de lemne și la cărbunarii din gubernia Arhanghelsc, ca și la alte întreprinderi din Siberia etc. (vezi Flerovschi: „Starea clasei muncitoare în Rusia“, Petersburg 1869). Aci artelul folosește deci pentru a *ușura* simțitor capitalistului exploatarea muncitorilor salariați. Pe de altă parte, există însă și arteluri care folosesc ele însele muncitori salariați ce *nu* sunt membri ai asociației.

Vedem deci că artelul este o asociație cooperativă primitivă și prin urmare încă foarte nedesvoltată, și ca atare în niciun caz exclusiv rusă sau chiar slavă. Astfel de asociații se formează oriunde se simte nevoie de ele. De pildă, în Elveția la lăptării, în Anglia de către pescari; aici ele sunt chiar de natură foarte diferită. Lucrătorii de terasamente silezieni (germani, nu polonezi), care în deceniul al cincilea au construit un număr atât de mare de căi ferate în Germania, erau organizați în adevărate arteluri. Preponderența acestei forme în Rusia dovedește desigur existența unui puternic impuls de asociere în sânul poporului rus, dar este departe de a dovedi că datorită acestui impuls el va putea face un salt de-a-dreptul dela artel la orânduirea socială socialistă. Pentru aceasta se cere înaintea de toate ca artelul să devină el însuși capabil de desvoltare, să lepede forma sa inițială, în care, precum am văzut, aduce mai mult folos capitalului decât muncitorilor, și să se ridice *cel puțin* la nivelul atins de societățile cooperative din Vestul Europei. Dar dacă ar fi să-i dăm crezare domnului Tcaciov (ceeace, după

toate cele de mai sus, ar fi, ce-i drept, mai mult decât riscat), nu este cazul. Dimpotrivă, ne asigură el cu o mândrie foarte caracteristică pentru punctul său de vedere: „Cât privește asociațiile cooperative și de credit de tip german (!), transplantate artificial de scurtă vreme în Rusia, ele au fost primite de majoritatea muncitorilor noștri cu totală indiferență și au dat greș mai peste tot“. Asociația cooperativă modernă a dovedit cel puțin că poate practica cu folos pe cont propriu industria pe scară mare (torcătorie și țesătorie în Lancashire). Artelul până acum nu numai că este inapt pentru aceasta, ba chiar va pieri în mod necesar din pricina mării industrii, dacă nu se desvoltă.

Proprietatea în obște a țăranilor ruși a fost descoperită pe la 1845 de consilierul de stat prusian Haxthausen și a fost trâmbițată în toată lumea ca ceva minunat, deși Haxthausen ar fi putut găsi destule rămășițe de acest fel în patria sa westfalică, și în calitate sa de funcționar public era chiar dator să le cunoască exact. Abia dela Haxthausen a aflat Herțen, el însuși moșier rus, că țăranii săi stăpâneau pământul în comun și a folosit prilejul pentru a prezenta pe țăranii ruși drept adevărații purtători ai socialismului, drept comuniști înnăscuți în comparație cu muncitorii Apusului european, îmbătrânit și putred, care se chinuesc abia să-și făurească socialismul în mod artificial. Dela Herțen aceste cunoștințe au trecut la Bacunin, și dela Bacunin la domnul Tcaciov. Să-l auzim pe acesta:

„Poporul nostru... în marea lui majoritate... este pătruns de principiile stăpânirii pământului în obște; el este, dacă ne putem exprima astfel, comunist în mod instinctiv, prin tradiție. Ideea proprietății colective este atât de strâns împletită cu întreaga concepție despre lume a poporului rus (vom vedea îndată cât

de largă este lumea țaranului rus), încât acum, când guvernul începe să priceapă că această idee nu este compatibilă cu principiile unei societăți «bine orânduite» și în numele acestor principii vrea să imprime conștiinței populare și modului de trai al poporului ideea proprietății individuale, nu poate face acest lucru decât cu ajutorul baionetelor și al cnutului. Din aceasta reiese că poporul nostru, în ciuda ignoranței sale, este mult mai aproape de socialism decât popoarele din Apusul Europei, deși acestea sunt mai civilizate.”

În realitate, proprietatea în obște a pământului este o întocmire pe care o găsim pe o treaptă de dezvoltare inferioară la toate popoarele indo-germanice din India până în Irlanda și chiar la Malaiezii care se dezvoltă sub influență indică, de pildă în Iava. Încă în 1608 proprietatea în comun a pământului, care exista de drept în Nordul Irlandei, cucerit de curând de Englezi, le-a folosit acestora drept pretext pentru a declara pământul fără stăpân și a-l confisca în folosul Coroanei. În India mai există și acum o serie întregă de forme ale proprietății în comun. În Germania aceasta a existat pretutindeni, pământurile comunale care se mai întâlnesc aici și colo sunt rămășițe ale acesteia; în regiunile muntoase mai ales, se mai găsesc adeseori urme evidente, împărțeli vremelnice ale pământului obștesc etc. Dovezi și amănunte mai precise cu privire la vechea proprietate obștească germană se pot găsi în diferitele scrieri ale lui *Maurer*, scrieri clasice în ce privește această chestiune. În Apusul Europei, inclusiv Polonia și Malorusia, această proprietate în comun a devenit, pe o anumită treaptă a dezvoltării sociale, o cătușă, o piedică a producției rurale și a fost înlăturată treptat. În Velicorusia (adică în Rusia propriu zisă), dimpotrivă, ea s'a menținut până în prezent, și aceasta dovedește în pri-

mul rând că producția rurală și starea socială rurală care îi corespunde se mai află pe o treaptă foarte nedesvoltată, cum se și prezintă lucrurile în realitate. Țăranul rus trăiește în mijlocul obștei lui și este preocupat numai de ea; restul lumii nu există pentru el decât în măsura în care intervine în această obște. Într'atâta este de real acest fapt, încât în rușește același cuvânt — *mir* — înseamnă pe de o parte „lume”, pe de altă parte „obște țărănească”. *Ves mir* — toată lumea — înseamnă pentru țăran adunarea membrilor obștei. Când domnul Tcaciiov vorbește deci de „concepția despre lume” a țăranului rus, atunci evident că a tradus greșit rusescul *mir*. O astfel de izolare totală a obștilor, una de alta, care creează în toată țara interese egale, dar care sunt tocmai contrarul intereselor comune, este baza firească a *despotismului oriental*. Și din India până în Rusia, oriunde a dominat această formă socială, ea l-a produs mereu, și-a găsit mereu complectarea în el. Nu numai statul rus, în genere, dar chiar și forma lui specifică, despotismul țarist, în loc de a fi suspendat în aer, este produsul necesar și logic al stărilor sociale ruse, cu care, după spusele domnului Tcaciiov, „nu are nimic comun”! — Desvoltarea Rusiei în sens *burghez* ar distruge și aici, încetul cu încetul, proprietatea obștească, fără ca guvernul rus să fie nevoit să intervină „cu baionetele și cnutul”. Și aceasta cu atât mai mult, cu cât în Rusia pământul obștesc nu este lucrat de țărani în comun, iar produsul lui împărțit, după cum se mai întâmplă și acum în unele regiuni ale Indiei; dimpotrivă, pământul este împărțit din când în când între capii de familie și fiecare își lucrează partea sa. De aceea între membrii obștei poate exista o foarte mare deosebire de stare materială; și chiar așa și este. Aproape pretutindeni există printre ei câțiva țărani bogați — ici și colo milionari — care joacă rolul de cămă-

tari și storc massa țărănimii. Nimeni nu știe mai bine acest lucru decât domnul Tcaciiov. În timp ce vrea să-i facă pe muncitorii germani să creadă că țăranilor ruși, comuniști din instinct și tradiție, nu li se poate scoate din cap „ideea proprietății colective” decât prin cnut și baionetă, în broșura sa în limba rusă spune la pagina 15: „Din mijlocul țăranilor se formează o clasă de *cămătari* (culaci), de *acaparatori* și *arendăși* de pământuri țărănești și moșierești — o aristocrație țărănească”.

Sunt aceleași lipitori de care am vorbit mai sus pe larg.

Pentru proprietatea în obște, lovitura cea mai grea a fost însă răscumpărarea clăcilor. Pământurile cele mai întinse și cele mai bune fură atribuite nobililor; pentru țărani rămase abia atât cât să poată trăi, adeseori nici chiar atât. Pe lângă aceasta, pădurile fură adjudecate nobililor; lemnul de foc, de lucrat și de construcție, pe care mai înainte țăranul putea să și-l procure fără plată, trebuia acum plătit. Astfel țăranul nu mai are acum decât casa și pământul, fără mijloace pentru a-l cultiva și, în medie, nici măcar destul pământ pentru a se întreține, el și familia lui, dela o recoltă la alta. În aceste condițiuni și sub apăsarea birurilor și a cametei, proprietatea în obște a pământului nu mai este o binefacere, ci devine o cătușă. Adeseori țăranii își lasă pământul și fug din obște, cu sau fără familie, pentru a se întreține muncind din loc în loc¹.

Precum se vede, în Rusia proprietatea în obște a depășit demult epoca ei de înflorire și, după toate

¹ Cu privire la starea țăranilor, vezi, între altele, comunicatul oficial al comisiei guvernamentale pentru producția agricolă (1873), apoi *Scaldin*: „În provincia îndepărtată și în capitală”, Petersburg 1870. Această ultimă lucrare este a unui liberal conservator. (*Nota lui Engels*.)

aparențele, tinde spre disolvare. Incontestabil că există totuși posibilitatea de a trece dela această formă socială la una superioară, dacă ea se va menține până când împrejurările vor fi propice și dacă se dovedește capabilă de desvoltare, în sensul că țăranii să nu mai lucreze pământul fiecare în parte, ci în comun¹; există posibilitatea de a trece la această formă superioară fără ca țăranii ruși să treacă prin stadiul intermediar al proprietății burgheze, cu loturi. Aceasta se poate întâmpla însă numai în cazul în care, chiar înainte de totala descompunere a proprietății în obște, în Apusul Europei s'ar înfăptui cu succes revoluția proletară, care va furniza țăranului rus premisele acestei treceri, în special premisele materiale, de care are nevoie pentru a realiza, în întregul său sistem agricol, transformarea legată în mod necesar de această trecere. Domnul Tcaciov toarnă deci brașoave curate când pretinde că țăranii ruși, deși „proprietari“, sunt „mai aproape de socialism“ decât muncitorii fără proprietate din Apusul Europei. Dimpotrivă. Dacă mai există ceva care să poată salva proprietatea în obștea rusă și să-i dea ocazia să se transforme într'o formă nouă, cu adevărat viabilă, aceasta nu este decât o revoluție proletară în Vestul Europei.

Domnul Tcaciov consideră revoluția politică cu tot atâta ușurință ca și pe cea economică. Poporul rus, spune dânsul, „protestează neconținut“ împotriva sclaviei sub diferite forme, ca „sectele religioase... refuzul de a plăti impozitele... bande de tâlhari (muncitorii germani pot să se felicite că, potrivit a-

¹ În Polonia, în special în guvernământul Grodno, unde nobilimea a fost în mare parte ruinată în urma răscoalei din 1863, țăranii cumpără sau arendează acum mereu moșii dela nobili și le cultivă în indiviziune, pe socoteala comună. Și acești țăranii nu mai au proprietate obștească de sute de ani și nu sunt nici Velicoruși, ci Polonezi, Lituanieni și Bieloruși. (Nota lui Engels.)

cestei păreri, Schinderhannes¹ ar fi părintele social-democrației germane)... incendieri... revolte... deaceea poporul rus poate fi numit revoluționar din instinct". Și Tcaciov este convins că „este deajuns să trezești, simultan, în mai multe localități, îndârjirea și nemulțumirea acumulată, care... clocotește întotdeauna în pieptul poporului nostru". Atunci „unirea forțelor revoluționare se va face *dela sine*, iar lupta... va trebui să se sfârșească cu succes pentru cauza poporului. Nevoile practice, instinctul de conservare" vor înfăptui atunci *dela sine* „o legătură solidă și indestructibilă între comunitățile protestatare".

Nici că se poate închipui o revoluție mai ușoară și mai plăcută. Atacul pornește în trei, patru locuri deodată, iar „revoluționarul din instinct", „necesitatea practică", „instinctul de conservare" rezolvă toate celelalte „*dela sine*". Este absolut inexplicabil de ce, dat fiind această ușurință, revoluția nu s'a făcut încă demult, de ce poporul n'a fost eliberat și Rusia n'a fost transformată într'o țară socialistă model.

În realitate lucrurile stau cu totul altfel. Poporul rus, acest „revoluționar din instinct", a făcut într'adevăr nenumărate răscoale țărănești izolate împotriva *nobilimii* și împotriva funcționarilor izolați, dar *niciodată împotriva țarului*, afară doar de cazul când un țar fals s'a ridicat pretinzând tronul. Ultima mare răscoală țărănească, care a avut loc în timpul Ecaterinei a II-a, a fost posibilă numai datorită faptului că Emilian Pugaciov s'a dat drept soțul ei, Petru al III-lea, pretinzând că acesta nu ar fi fost asasinat de către soția sa, ci detronat și băgat la închisoare, de unde ar fi evadat. Dimpotrivă, țarul este zeul pământesc al țaranului rus: Bog vîsok, țar dalioc², este stri-

¹ Poreclă a brigandului german Johann Bückler. — *Nota Red. Moscova.*

² „Dumnezeu e sus și țarul e departe". — *Nota Red.*

gătul său de desnădejde. Nu mai încape îndoială că masa populației țărănești, mai ales dela răscumpărarea clăcilor, a fost pusă într'o situație care îi impune din ce în ce mai mult lupta împotriva guvernului și a țarului; dar basmul cu „revoluționarul din instinct” să-î spună domnul Tcaciov altcuiva.

Și apoi, chiar *dacă* masa țăranilor ruși ar fi atât de instinctiv-revoluționară, chiar *dacă* ne-am putea închipui că revoluțiile se pot face la comandă cum se face o bucată de stambă înflorată sau un samovar, chiar atunci, întreb, îi este permis unui om, care a trecut de vârsta de doisprezece ani, să-și imagineze mersul unei revoluții într'un chip atât de hiper-copilăresc ca domnul Tcaciov? Și apoi gândiți-vă că acestea au fost scrise după ce prima revoluție confecționată după rețeta bacuninistă — revoluția spaniolă, din 1873 — s'a prăbușit atât de strălucit. Și acolo atacul a fost dat din mai multe puncte deodată. Și acolo s'a contat pe faptul că nevoile practice, instinctul de conservare vor crea dela sine o legătură solidă și indestructibilă între comunitățile protestatare. Și ce s'a întâmplat? Fiecare comună, fiecare oraș s'a apărat numai pe sine, de sprijin reciproc nici nu a fost vorba, și, numai cu 3.000 de oameni, Pavia înfrânse în 14 zile oraș după oraș și puse capăt întregii splendori anarhiste (vezi articolul meu „Bacuniniștii la lucru”¹, unde acestea sunt descrise în amănunt).

Nu încape îndoială că Rusia se află în ajunul unei revoluții. Finanțele sunt extrem de sdruncinate. Șurubul impozitelor nu se mai poate strânge, dobânzile vechii datori publice se plătesc cu împrumuturi noi și fiecare împrumut nou întâmpină greutatea tot

¹ Vezi K. Marx și F. Engels, Opere, vol. XV, pag. 105—124. — Nota Red. Moscova.

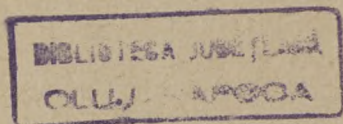
mai mari; banii nu se mai pot procura decât sub pretextul construcției de căi ferate! Administrația, de când lumea, cu desăvârșire coruptă; funcționarii trăiesc mai mult din furțișag, mită și șantaj decât din leafă. Intreaga producție agricolă — cea mai importantă în Rusia — complet desorganizată prin răscumpărarea din 1861; marea proprietate funciară fără brațe de muncă suficiente, țăranii fără pământ suficient, împovărați de impozite, storși de cămătări; randamentul agricol în scădere din an în an. Totul menținut laolaltă cu greutate și numai în aparență, datorită despotismului oriental, despre a cărui silnicie noi, cei din Apus, nici nu ne putem face o idee; un despotism care nu numai că pe zi ce trece intră într'o contradicție tot mai izbitoare cu vederile claselor luminate, mai ales cu acelea ale burgheziei în plină dezvoltare, din capitală, dar care, sub exponentul său actual, a ajuns să se îndoiască de sine; despotism care face astăzi concesii liberalismului, pentru ca să le revoce speriat mâine și care chiar prin aceasta face să i se retragă din ce în ce mai mult încrederea. În plus, în rândurile păturilor luminate ale națiunii, concentrate în capitală, convingerea crescândă că această situație nu poate dăinui, că o prefacere este iminentă și iluzia că acestei prefaceri i s'ar putea da un curs constituțional pașnic. Aci se află întrunite toate condițiile unei revoluții, ale unei revoluții care, pornind dela clasele suprapuse din capitală, poate chiar dela guvern, să fie dusă mai departe de țărani, să fie împinsă repede dincolo de prima fază constituțională; o revoluție, care va fi de cea mai mare importanță pentru întreaga Europă, tocmai pentru că va distruge dintr'o singură lovitură ultima rezervă, până acum intactă, a întregii reacțiuni din Europa. Această revoluție este pe drum sigur. Numai două evenimente ar putea s'o facă să mai întârzie: un război victorios împotriva Turciei sau

a Austriei, care necesită bani și alianțe sigure, sau... o încercare prematură de război, care să împingă din nou clasele posedante în brațele guvernului.

*Scrie de F. Engels în Iunie 1874 —
Aprilie 1875.*

*Publicat în „Volksstaat“ din 1875 și
în broșură separată în același an.*

*Se tipărește după textul
ziarului, comparat cu textul
broșurii.*

10

L

ANTICARIAT
CLUJ
— Let 2 —

Din catalogul Editurii P.M.R.:

Friedrich Engels :

Ludwig Feuerbach și sfârșitul filosofiei clasice germane ed. III

Desvoltarea socialismului dela utopie la știință

Rolul muncii în procesul de transformare a maimuței în om ed. II

Decăderea feudalismului și ridicarea burgeziei

Domnul Eugen Dühring revoluționează știința (Anti-Dühring)

Origina familiei, a proprietății private și a statului ed. III

Războiul țărănesc german

Despre materialismul istoric.

ANTICARIAT

CLUJ

— Lei 2 —